

Про подальше впровадження міжнародного проекту "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю" в Україні

Н а к а з Міністерства охорони здоров'я і Міністерства
освіти України

20.07.98

№ 206/272

Міжнародний проект Європейської Комісії, Європейського Бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я та Ради Європи "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю" (ЄМШСЗ) впроваджено в Україні згідно з Національною програмою "Діти України", затвердженою Указом Президента України від 18.01.96 р. за № 63/96, та спільним наказом Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти України від 7.02.95 р. за № 25/31 "Про прилучення до міжнародного проекту "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю".

Основною метою проекту є відпрацювання моделей такої діяльності в закладах освіти, яка б сприяла збереженню та зміцненню здоров'я школярів та вчителів шляхом створення відповідного соціального та фізичного середовища, цілеспрямованої роботи по формуванню валеологічної свідомості, здорового способу життя.

42 школи із 16 областей і м. Києва беруть участь у реалізації проекту "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю", з них 24 включено до міжнародної мережі.

Школи, які працюють за згаданим міжнародним проектом, займають провідні позиції по впровадженню системи неперервної валеологічної освіти, широко застосовують різноманітні оздоровчі технології та немедикаментозні засоби, а також удосконалюють фізичне виховання і медичне обслуговування учнів.

Заклади мережі беруть також активну участь у реалізації програми "Школи здоров'я" Українсько-Канадського проекту "Партнери в охороні здоров'я".

Заслуговує на увагу і розповсюдження цікавий досвід роботи таких закладів освіти як школа № 59 м. Харкова, гімназія № 59 та лицей "Голосіївський" № 241 м. Києва, школа № 80, гімназія № 136 та дитячий заклад № 278 м. Дніпропетровська і ряд шкіл Дніпропетровської обл. (№ 44 м. Дніпродзержинська, № 15 м. Кривого Рогу, № 19 м. Павлограда), школи № 56 м. Донецька та № 19 м. Тернополя, школа-інтернат № 8 та школа № 18 м. Запоріжжя, Гурзуфська с/ш ім. О. С. Пушкіна, дитячий садок № 288 м. Одеси, дитячий оздоровчо-екологічний центр Мінського району м. Києва та ін.

Високий рівень роботи за проектом ВООЗ "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю" продемонстрували представники ряду шкіл України на міжнародних семінарах східних і центральних країн Європи, які відбулися в Польщі (1996 р.) та Словачії (1997 р.).

В той же час ще не завершена робота по створенню нормативно-правової бази у цій справі, не всі регіони залучені до роботи в проєкті, не склалася чітка система підготовки шкільних координаторів проєкту, не відпрацьований порядок поетапного проходження шкіл до міжнародної мережі та їх ротації, моральної та матеріальної підтримки шкіл, які успішно впроваджують міжнародний проєкт.

Для подальшого розширення діяльності закладів освіти в межах міжнародного проєкту ВООЗ "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю" як одного з шляхів збереження здоров'я підрастаючого покоління, педагогів та персоналу шкіл **н а к а з у с м о:**

1. Вважати доцільним подальший розвиток мережі шкіл сприяння здоров'ю в Україні, удосконалення системи навчання здоров'ю дітей та підлітків, формування здорового способу життя.

2. Визначити центрами підтримки міжнародного проєкту "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю" Український інститут громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України та Інститут змісту і методів навчання Міністерства освіти України.

3. Затвердити список шкіл здоров'я міжнародного рівня Національної мережі (додаток 1) та склад Національної координаційної ради проєкту ЄМШСЗ (додаток 2).

4. Українському інституту громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України (Пономаренко В. М.), Інституту змісту і методів навчання Міністерства освіти України (Доній В. М.), Координаційній раді міжнародного проєкту ЄМШСЗ (Мовчанюк В. О.):

4.1. Розробити трьохрічний план розвитку проєкту ВООЗ "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю" в Україні та план заходів.

До 01.10.1998 р.

4.2. Розробити та впровадити систему підготовки координаторів проєкту.

З 1999 р.

4.3. Організувати розробку системи моніторингу та оцінки роботи закладів освіти-учасників міжнародного проєкту (стан здоров'я шкільних колективів, характеристика шкільного середовища, якість та ефективність валеологічного навчання

та виховання, фізкультурно-оздоровчої роботи тощо) за участю відповідних науково-дослідних установ Міністерств освіти та охорони здоров'я України. Підготувати форми звітності закладів освіти — учасників міжнародного проекту.

До 25.12.1998 р.

4.4. Організувати і забезпечити постійно висвітлення в пресі, на семінарах, конференціях досвіду роботи шкіл здоров'я в Україні та за її межами.

Постійно.

5. Міністерствам освіти та охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

5.1. Сприяти створенню регіональної та місцевої мереж шкіл здоров'я. Визначити базову школу сприяння здоров'ю в регіоні, поклавши на неї методичні і координаційні функції щодо розвитку проекту, надавши їй статус експериментального майданчика. Створити місцеві та регіональні координаційні ради мереж шкіл здоров'я.

До 01.01.1999 р.

5.2. Сприяти створенню організаційно-методичних, кадрових, матеріально-технічних та інших необхідних передумов за рахунок місцевих бюджетів для розвитку закладів освіти, що працюють за проектом ЄМШСЗ.

Постійно.

6. Національному координаторові міжнародного проекту "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю" (В. О. Мовчанюк):

6.1. Провести відповідне оформлення матеріалів мережі ЄМШСЗ 3-го рівня та подати їх в установленому порядку до Європейського Бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я.

До 01.02.1999 р.

6.2. Вжити заходів щодо підготовки та проведення в жовтні 1998 р. в м. Ужгороді міжнародної наради-семінару координаторів ЄМШСЗ. Розробити та подати до міністерств на затвердження план заходів щодо проведення наради-семінару.

До 15.08.1998 р.

7. З метою впровадження єдиної політики і стратегії розвитку мережі шкіл сприяння здоров'ю в Україні взяти до керівництва Резолюцію 1-ої конференції ЄМШСЗ "Школа активного зміцнення здоров'я — внесок у справу освіти, охорони здоров'я і демократії" та Рекомендації щодо залучення закладів освіти до міжнародного проекту ЄМШСЗ (додаток 3, 4).

8. Контроль за виконанням наказу покласти на першого заступника міністра охорони здоров'я України Р. В. Богатирьову та заступника міністра освіти України О. Я. Савченко.

Міністр охорони здоров'я
Л. М. Сердюк

Міністр освіти
М. З. Згуровський

Перша конференція Європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю

**“Школа активного зміцнення здоров'я — вклад
у справу освіти, охорони здоров'я та демократії”**

Салонікі — Халкідікі, Греція, 1–5 травня 1997 р.

Резолюція конференції

Кожна дитина і молода людина в Європі мають право і повинні мати реальну можливість одержати освіту в школі активного сприяння здоров'ю.

Життя доводить, що освіта і здоров'я нерозривно взаємопов'язані. Тут діє динаміка, яку ми не можемо ігнорувати, якщо у нас є бажання забезпечити захист, підтримку та сприяння справі освіти і охорони здоров'я нашого молодого покоління. Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю засвідчила, що успішне втілення у життя політики, принципів та методів сприяння здоров'ю в школах може стати значним внеском в систему освіти та виховання усіх представників молодого покоління. Школа сприяння здоров'ю показала, що вона є доброю “інвестицією” як на цілі освіти, так і охорони здоров'я. Більш того, мережа ЄМШСЗ значною мірою позитивно впливає на всіх, хто викладає, виконує адміністративно-управлінські функції, забезпечує і підтримує школи та населення.

Школи є першочерговим фактором формування покоління, з яким можна зв'язувати великі надії та значні досягнення в галузі освіти та виховання. Школи активного сприяння здоров'ю зробляють вагомий внесок у справу зменшення проявів нерівності та несправедливості у суспільстві, сприяючи тим самим справі збереження та підтримки здоров'я і благоденства населення в цілому.

Школа активного сприяння здоров'ю базується на соціальній моделі здоров'я, при якій наголос робиться на сукупній організації всієї шкільної справи, приділяючи одночасно виключно пильну увагу кожній людині. Основою цієї моделі є молода людина, яка розглядається як цілісна особистість в умовах динамічного оточення. Такий підхід дає змогу створити найбільш сприятливі соціальні умови, які впливають

на бачення перспектив, сприйняття та діяльність усіх, хто живе, працює, грається та навчається в школі. Це створює позитивний клімат, що впливає на те, як складаються взаємостосунки між молодими людьми, як ними приймаються рішення і як розвиваються їхні ціннісні і особистісні позиції та відносини.

Ця резолюція, що активно відстоює дії урядів, спрямовані на втілення концепції шкіл активного сприяння здоров'ю у всіх країнах Європи, погоджена на першій конференції Європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю. Резолюція спрямована на те, щоб сприяти формуванню відповідної політики, включаючи законодавство та механізми реалізації. В резолюції визначаються принципи, заходи та дії, які необхідні для реалізації всього потенціалу шкіл активного сприяння здоров'ю.

Учасники конференції, які є виразниками поглядів широкого кола професійних діячів з 43 країн, звертаються з наполегливим закликом до урядів усіх європейських країн прийняти концепцію "шкіл активного сприяння здоров'ю" і створити умови для втілення в життя наступних принципів:

1. Демократія

Школа сприяння здоров'ю ґрунтується на демократичних принципах, які сприяють процесам навчання, становлення особистості, соціального розвитку і охорони здоров'я.

2. Справедливість

Школа активного сприяння здоров'ю передбачає, що принцип справедливості має стати нарізним каменем усього процесу і практики освіти. Це гарантує те, що школи будуть вільними від усякого пригноблення, страху, знушань і насмішок. Школа сприяння здоров'ю надає всім рівний доступ до усього спектру можливостей в області освіти і виховання. Метою школи здоров'я є сприяння емоційному і соціальному розвитку кожної людини, дозволяючи їй досягти й реалізувати весь свій потенціал здібностей і можливостей без будь-якої дискримінації.

3. Забезпечення правомочності і реальної компетенції

Школа сприяння здоров'ю підвищує можливості учнів, молоді здійснювати необхідні заходи і дії, досягаючи потрібних змін. Вона забезпечує конкретні умови, в рамках яких вони можуть, взаємодіючи зі своїми вчителями та іншими особами, отримати реальне відчуття досягнення поставлених цілей. Одержуючи реальні можливості та правомочності, пов'язуючи їх зі своїми спрямуваннями та ідеями, молодь дістає

можливість впливати на власне життя і його умови. Це досягається за допомогою високоякісної політики і практики в галузі освіти шляхом безпосередньої участі у прийнятті найважливіших і відповідальних рішень.

4. Шкільне середовище

Школа сприяння здоров'ю приділяє підвищену увагу як фізичним, так і соціальним аспектам шкільного середовища, що є вирішальним фактором сприяння і безперервної підтримки здоров'я. Фактори середовища стають неоціненним ресурсом ефективного зміцнення здоров'я шляхом проведення і підтримки такої стратегії, яка б сприяла досягненню благополуччя. Все це включає регулювання і моніторинг заходів охорони здоров'я та безпеки, а також впровадження відповідних структур управління.

5. Навчальні плани та програми

Навчальні плани і програми школи сприяння здоров'ю надають учням, молодим людям можливість глибокого пізнання життя, придбання знань, а також найважливіших життєвих умінь та навичок. Навчальні плани та програми повинні відповідати потребам учнів і молоді як зараз, так і в майбутньому, а також стимулювати в учнів творче ставлення до життя, заохочувати придбання знань і надавати їм необхідні для навчання уміння та навички. Навчальні плани та програми сприяння здоров'ю повинні слугувати джерелом натхнення для вчителів, а також для усіх осіб, що працюють у школі. Вони повинні бути стимулом для їх особистого і професійного розвитку та становлення.

6. Підготовка та навчання викладачів

Навчання викладачів є своєрідною інвестицією у здоров'я, а також в освіту. Законодавство, поряд з забезпеченням належних стимулів та заохочень, повинно спрямовувати і орієнтувати у структурному відношенні навчання викладачів — як на початковій стадії, так і без відриву від виробництва, за місцем роботи, використовуючи при цьому концептуальні рамки та принципи школи сприяння здоров'ю.

7. Визначення ступеня успішності

Школа сприяння здоров'ю оцінює ефективність своїх дій та їх вплив на школу, населення, громаду. Визначення ступеня успішності розглядається як засіб підтримки та надання реальних можливостей і повноважень, а також як процес, за допомогою якого принципи школи сприяння здоров'ю можуть бути застосовані з метою досягнення максимальної ефективності та користі.

8. Співробітництво

Роздільна відповідальність і тісна співпраця між міністерствами і, зокрема, між Міністерством освіти та Міністерством охорони здоров'я, є основною вимогою стратегічного планування стосовно шкіл сприяння здоров'ю. Стосунки партнерства, які проявляються на державному рівні, знаходять своє відображення на регіональному та місцевому рівнях. Щодо ролей, сфер відповідальності та звітності, то вони мають чітко визначатися для всіх партнерів і сторін.

9. Комунально-общинний рівень

Батьки, шкільний актив та громадськість покликані грати життєво важливу роль у забезпеченні керівництва, підтримки і зміцнення концепції школи сприяння здоров'ю. Діючи на засадах партнерства, школи, батьки, місцева громадськість і населення являють собою могутню силу для здійснення необхідних позитивних змін. Аналогічно при цьому підвищується можливість того, що учні, молодь стануть активними громадянами у своїх місцевих громадах. Спільно ж школа і громадськість зроблять свій позитивний вплив на створення такого соціального та фізичного середовища, яке б сприяло поліпшенню здоров'я.

10. Неперервність та сталість

Урядові структури усіх рівнів повинні виділяти ресурси на цілі сприяння здоров'ю в школах. Ці капіталовкладення сприятимуть довгостроковому, стійкому і стабільному розвитку суспільства у все більш широких масштабах. В свою чергу, населення, громадськість будуть все більшою мірою ставати джерелом засобів, ресурсів та можливостей для своїх шкіл.

Інвестиції у майбутнє

Ці принципи покладені в основу концепції та практики шкіл сприяння здоров'ю. Вони є основою для внеску у справу освіти, виховання, охорони здоров'я і демократичного розвитку прийдешніх поколінь.

Конференція пропонує Європейській комісії, Раді Європи і Європейському регіональному бюро ВОЗ продовжити сприяння та лідерство в цій надзвичайно важливій справі. Конференція пропонує усім трьом вищеназваним організаціям вжити заходів, спрямованих на виконання цієї резолюції.

Віднині кожна дитина повинна мати право скористатися вигодами і перевагами виявленої ініціативи шкіл сприяння здоров'ю.

Рекомендації щодо залучення закладів освіти до міжнародного проекту "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю" (згідно з вимогами Європейської комісії, ВООЗ-Євро та Ради Європи до учасників проекту)

1. Загальні положення

1.1. Учасником міжнародного проекту "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю" (ЄМШСЗ) може стати на добровільних засадах будь-який дошкільний, середній загальноосвітній, інтернатний, професійний, позашкільний, вищий або інший заклад освіти, педагогічний колектив якого за власним бажанням приймає рішення про включення в число найголовніших пріоритетів своєї діяльності питання здоров'я підростаючого покоління та співпрацівників і ставить перед собою конкретні в цьому напрямку оперативні та перспективні завдання, впроваджує відповідні педагогічні, медико-профілактичні, гігієнічні, фізкультурно-оздоровчі і спортивно-масові, психологічні та інші технології, спрямовані на формування в учнів навиків здорового способу життя, валеологічного світогляду, що в кінцевому результаті сприяє збереженню та зміцненню здоров'я.

1.2. ЄМШСЗ має три рівні: 3-й (міжнародний), 2-й (регіональний — обласний, міст Києва та Севастополя) і 1-й (місцевий — міський, районний). Склад мережі оновлюється один раз у три роки і при необхідності.

Управління мережею здійснюється координаційними радами, а науково-методичне сприяння її розвитку — центрами підтримки.

1.3. Національна координаційна рада очолюється Національним координатором проекту ЄМШСЗ, який затверджується спільним наказом Міністерства освіти та Міністерства охорони здоров'я України за консультативним погодженням з Європейським регіональним Бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я.

1.4. Управління ЄМШСЗ на регіональному і місцевому рівнях здійснюється відповідними координаційними радами чи базовим закладом-учасником проекту, які затверджуються спільними наказами територіальних органів освіти та охорони здоров'я за погодженням з Національним координатором проекту чи за його поданням.

1.5. Науково-методичними центрами підтримки проекту ЄМШСЗ є Інститут змісту і методів навчання Міністерства освіти України і Український інститут громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України.

Регіональні та місцеві науково-методичні центри підтримки проекту ЄМШСЗ можуть визначатися територіальними органами освіти та охорони здоров'я.

1.6. Статус учасника проекту ЄМШСЗ надається Національним координатором після спеціальної експертизи системи навчально-виховної роботи навчального закладу, а саме: змісту валеологічної освіти та виховання;

режиму функціонування, який сприяє збереженню здоров'я учнів, педагогів та персоналу закладу (введення новітніх форм управління, організація шкільного середовища, навчально-виховного та оздоровчого процесів тощо);

методів роботи педагогічного та медичного персоналу з дітьми, студентами, батьками, побудованих на валеологічних принципах;

підготовки і підвищення кваліфікації кадрів закладу з питань охорони здоров'я, валеологічного виховання підростаючого покоління і молоді тощо.

1.7. Учасники проекту ЄМШСЗ організують свою роботу згідно з рекомендаціями Європейської Комісії, Європейського Бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я та Ради Європи "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю", чинним законодавством України, рекомендаціями Міністерства освіти та Міністерства охорони здоров'я України, Національного координатора і цим положенням.

1.8. Учасники проекту ЄМШСЗ і перш за все базові школи міжнародного рівня можуть одержати статус експериментального педагогічного майданчика згідно з положенням, затвердженим наказом Міністерства освіти України від 16.12.1993 р. № 451.

1.9. Оцінка діяльності учасника ЄМШСЗ проводиться Координаційною Радою на підставі відповідності її результатів критеріям, запропонованим Всесвітньою організацією охорони здоров'я і адаптованим Національною координаційною радою до умов України.

Спільні питання вирішуються Координаційною Радою вищого рівня.

2. Оформлення участі закладу освіти в ЄМШСЗ.

2.1. Подання заявки.

Заявка на включення закладу освіти до ЄМШСЗ подається його керівником у письмовому вигляді відповідному координаторові.

Заявка у довільній формі повинна відображати: основні ідеї концепції освітянського закладу щодо сприяння здоров'ю; умови її реалізації, очікувані результати; характер змін в існуючій практиці збереження і зміцнення здоров'я в закладі, структуру і функції органу управління проектом; попередні розрахунки щодо кадрового, економічного, матеріально-технічного і науково-методичного забезпечення ініціативи.

2.2. Проведення експертизи.

Координаційні ради міжнародного проєкту ЄМШСЗ (національна, регіональні, місцеві) проводять експертизу щодо відповідності вихідних даних чи змін, що відбулись в тому чи іншому закладі, прийнятим в ЄМШСЗ критеріям та рекомендаціям, а також надають необхідну консультативну та методичну допомогу.

До місцевих координаційних рад подаються на розгляд лише заявки авторів ініціативи, а починаючи з регіонального рівня, — і висновок відповідної координаційної ради за погодженням з територіальними органами управління освіти та охорони здоров'я.

Заявки на участь в ЄМШСЗ розглядаються не пізніше трьох місяців від дня їх надходження.

Участь авторів ініціативи у засіданнях координаційних рад, на яких проводиться експертиза заявки, є обов'язковою.

При проведенні експертизи координаційна рада звертає увагу на:

рівень науково-практичного значення ініціативи;

відповідність ініціативи Конституції України, Закону України "Про освіту", "Основам законодавства України про охорону здоров'я", Закону України "Про санітарне та епідемічне благополуччя населення", основним умовам Європейської Комісії, Європейського бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я та Ради Європи про участь в проєкті ЄМШСЗ;

наявність реальних можливостей для реалізації ініціативи (фінансових, матеріально-технічних, кадрових, організаційних тощо);

потребу закладу в одержанні консультативної, методичної чи якоїсь іншої допомоги.

Після проведення експертизи і відкритого обговорення змісту ініціативи Координаційна рада на своєму засіданні приймає клопотання простою більшістю голосів стосовно участі того чи іншого закладу в проєкті, на основі якого Координатор виносить відповідне рішення.

При позитивному рішенні координаційна рада разом з авторами ініціативи уточнює межі і характер змін у змісті, формах організації навчально-виховного і оздоровчого процесів, режимі функціонування учасника ЄМШСЗ.

Хід засідання оформляється протоколом.

Протягом 15 днів після прийняття рішення голова координаційної ради оформляє результати обговорення в письмовому вигляді, де обгрунтовується висновок, визначається статус та рівень в ЄМШСЗ, наводяться особливі думки окремих експертів, якщо вони є.

Рішення надсилається авторам ініціативи, а також відповідним органам управління освіти та охорони здоров'я.

3. Управління проектом

З метою управління роботою за проектом ЄМШСЗ створюються територіальні (3-х рівнів) та об'єктові (в закладах освіти — учасниках проекту) Координаційні ради, які очолюються головами — координаторами проекту.

Координаторами проекту в закладах освіти є, як правило, їх керівники (заступники керівників), що оформлюється відповідним документом по об'єкту.

Голови місцевих та регіональних координаційних рад призначаються за поданням координатора проекту вищого рівня спільними наказами відповідних органів державного управління освіти та охорони здоров'я із числа досвідчених організаторів, прихильних до ідей проекту, здатних стати у цій справі лідерами і залучити до неї усіх зацікавлених фахівців, установи, громадські організації.

Першими заступниками координаторів мають бути авторитетні працівники галузі-партнера (освіти — охорони здоров'я).

До складу Рад включаються автори ініціативи, вчителі валсології, біології, фізкультури, психології тощо, вчені, медичні працівники, активісти батьківського комітету, інших громадських організацій.

Координаційні ради постійно надають науково-методичну допомогу учасникам проекту, проводять оцінку їх роботи, обмін передовим досвідом тощо.

4. Мета і основні завдання

4.1. Метою діяльності учасників проекту ЄМШСЗ є: реалізація соціально-педагогічної і медико-профілактичної ініціативи, спрямованої на формування, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я дітей, учнів та педагогічних колективів;

сприяння прилученню України до досвіду країн світу, Європейського співтовариства.

4.2. Для досягнення поставлених цілей мають бути вирішені такі основні завдання:

впровадження в життя закладів освіти політики, орієнтованої на формування, збереження та зміцнення здоров'я,

побудованої на прогресивній соціальній моделі, турботі про кожну людину;

формування в освітянському середовищі засад загально-людської моралі та культури здоров'я (оволодіння системними валсологічними знаннями, прищеплення навичок здорового способу життя, формування валсологічної свідомості, потреби до громадської діяльності щодо зміцнення здоров'я);

впровадження в закладах освіти валсологічних технологій оздоровлення, спрямованих на зміцнення здоров'я підростаючого покоління і персоналу.

5. Напрямки роботи

5.1. Активна робота по підвищенню почуття власної гідності у кожного учня і прищеплення переконання в його можливості вплинути на життя школи.

5.2. Розвиток добрих стосунків між учнями, а також між учнями та персоналом школи в повсякденному житті.

5.3. Висвітлення перед персоналом і учнями соціальних завдань школи, пов'язаних зі збереженням та зміцненням здоров'я, формуванням валсологічного світогляду.

5.4. Створення творчих стимулів для усіх учнів і персоналу шляхом різноманітних форм заохочення.

5.5. Створення сприятливих для здоров'я умов шкільного середовища, необхідних для успішного навчання та роботи.

5.6. Розвиток співробітництва між школою, батьками і громадськістю.

5.7. Створення сприятливих умов для успішного навчання учнівської молоді.

5.8. Розвиток наступності між ланками навчального процесу (початковою і середньою та старшою школами) для планування узгодженої програми валсологічної освіти та виховання.

5.9. Активне сприяння здоров'ю і добробуту персоналу школи.

5.10. Врахування ролі поведінки персоналу для формування валсологічного світогляду у дітей, підлітків та молоді.

5.11. Врахування ролі харчування в школі (якщо воно наявне) для планування оздоровчих програм та прищеплення гігієнічних знань.

5.12. Використання можливостей зацікавлених установ і громадських організацій для всебічної підтримки валсологічної освіти і виховання.

5.13. Розвиток освітнього потенціалу шкільної служби охорони здоров'я від звичайних медичних оглядів до активної підтримки валсологічного виховання і навчання та усіх заходів, що сприяють збереженню і зміцненню здоров'я підростаючого покоління та персоналу.